

Aile Hekimliğinde Defin Hizmetlerine Bakış

Overview of Burial Services In Family Medicine

Öz

Ülkemizde Umumi Hıfzıssıhha Kanuna göre defin hizmetleri belediye hekimlerinin görevidir. Ancak bir süredir yeni mevzuata göre aile hekimleri ve toplum sağlığı hekimleri nöbet usülü ile görevlendirilmektedir. Birinci basmakta koruyucu hekimlik önemlidir. Toplumda sunulan hekimlik hizmetinde sıkıntılarının yaşanmaması için halk sağlığının bakışının unutulmaması gereklidir. Bu yazıda konunun önemi, kritik sorular eşliğinde ve mevzuat esasları dikkate alınarak irdelenmeye çalışılacaktır.

Abstract

According to the law, burial services are the duty of the municipal doctors. However, according to the new legislation, family physicians and community health doctors are assigned with guard duty. Preventive medicine is important in the first step. It is necessary that the view of public health is not to be forgotten in order to avoid the difficulties in the medical service offered for collecting. The emphasis on this article will be addressed in the context of critical questions and taking into account the legislation.

Son zamanlarda belediye hekimlerinin görevi olarak yapıla gelen defin hizmetlerinin birinci basmakta aile hekimleri ve toplum sağlığı hekimlerinin nöbet usülü tutturulmaya çalışılması, sahada sıkıntılı durumların yaşanmasına neden olmuştur. Aile hekimlerinin konuyu yargıya taşınması, bazı kişisel yasal başvurularının olması Halk Sağlığı Uzmanlık Derneği(HASUDER) üyelerinin Bakanlığa ilettiği gerekçeli itirazları dikkate alınca konunun farklı açılardan değerlendirilmesine, yapıcı bir gözle yeniden yorumlanmasına ve çözüm aranmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yazıda konunun önemi, sorular eşliğinde ve mevzuat esasları dikkate alınarak irdelenmeye çalışılacaktır. Ölümle ilgili konular sadece defin uygulamalarında uyulması gereken usul ve esasları değildir, aynı zamanda istatistiksel bilgilerinin sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesinde kullanım bilgilerini içerir, ki bu halk sağlığı bakışının oldukça önemli bir parçasını oluşturur.

Defin Uygulamalarında Bakanlığa Bağlı Yönetmelik Hükümleri

Ölüm Bildirim Sistemi (ÖBS) ve defin uygulamalarına ilişkin güncel ifade şunlar yer almaktadır; Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkanlığı'nın yayımladığı 2012/5 sayılı genelgesinde; sistemin işleyişi başlıklı bölümün 2. maddesinde "ölüm, sağlık kurumları dışında gerçekleşmiş ise ölüm belgesi düzenleme ile ilgili işlemler belediye hekiminin asli

Doç. Dr. Nurhan MEYDAN ACIMIŞ
Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı A.D

Yazışma Adresleri /Address for Correspondence:
Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı/ DENİZLİ

Tel/phone: +90 258 2961650
E-mail:nurhan88@hotmail.com

Anahtar Kelimeler:
sağlık bakanlığı, aile hekimliği, ölüm, defin, mevzuat

Keywords:
health ministry, family medicine, death, burial, legislation

Geliş Tarihi - Received
09/01/2018
Kabul Tarihi - Accepted
21/02/2018

görevi olduğundan (belediyenin bu kapsamda sözleşme ile hizmet aldığı hekimler belediye hekimi sayılır) birinci maddede belirtildiği şekilde bu görev yerine getirilir. Bu görev belediye tarafından karşılanamıyor ise; mesai saatleri içerisinde ölüm belgesi düzenleme ile ilgili işlemler; öncelikle toplum sağlığı merkezi hekimi, yoksa aile hekimi tarafından birinci maddede belirtildiği şekilde yapılır. Mesai saatleri dışında ölüm belgesi düzenleme ile ilgili işlemleri yapmak üzere Halk Sağlığı Müdürlüklerince yakın ilçeler bölgeleştirilerek ilin tamamı bu hizmeti alacak şekilde yukarıda sayılan hekimleri kapsamak üzere nöbet listeleri hazırlanır” hükmü“mevcuttur. Aynı zamanda .. İlgi yazıda 25 “; “Yerinde ölü muayenesi hizmetleri, mesai saatleri içinde toplum sağlığı merkezi hekimlerince, mesai saatleri dışında öncelikle toplum sağlığı merkezi hekimleri olmak üzere aile hekimleri ve kamu hastaneleri dışındaki diğer kamu kurum ve kuruluşlarındaki hekimlerin de dâhil edilebileceği icap nöbeti şeklinde sunulur” ifadesi yer almaktadır

Defin Uygulamalarında Mevzuata Dayalı Esas Hükümler

Ölü defni, ölen kişilerin sağlık koşullarına uygun, din ve gelenekler çerçevesinde gömülmesi işlemi olarak tanımlanır. Teorik olarak ölüm sonrası 5-12 saat içinde ölüm sertifikası, 34-36 saat sonrasında anaerob bakterilerin ve vücuttaki sindirici bir takım enzimlerin etkisiyle yumuşak vücut bölümleri erimesi başlar. Kokuşma sonrası indol, skodol, hidrojen sülfür yayılır, değişik karbon bileşikleri gibi gazlar 3 -4 ay süresince çevreye yayılır. Bu evrenin ardından topraktaki, nem ve oksijen, aerob mikroorganizmalar, böcek ve solucanlar organik parçalanmayı hızlandırır. 3 yıl içerisinde yerini iskelete bırakır (1). Ölülerin resmi kurumların denetiminde her olasılığa karşı 24 saat bekletilmesi önerilir. Cesetlerin agoni sonrası bazı hastalık etkenleriyle ve vücut salgılarıyla bulaşma durumuna karşı bazı sağlık önlemlerinin alınması gerekmektedir. Bu yüzden ölü yıkama yerlerinin gerekli alt yapı özelliklerine sahip olması istenir. Definde kayıt, bekleme salonu, yıkama, kefenleme, tabuta konma ve bekletildiği yerlerin özel olması, zemin ve duvarların en az iki metre yükseklikte ve kolayca yıkanıp temizlenebilir olması, ölü yıkama sularının doğrudan kanalizasyona akması, akıntı sularının verildiği sistemin sağlık kuruluşlarının önerdiği çözeltilerle belirlenecek sıklıkta dezenfekte edilmesi istenir. Eğer, bulaşıcı hastalıktan ölüm olduğu ise, cesetlerinin % 5 asit fenik vb. çözeltilere batırılarak kefenlemesi gerekir (3). Definle ilgili kanuni yasal esaslar şöyledir:

1. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 211, 212. 222, 223, 228, 229’inci maddeleri,
2. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 225/3 2. paragraf, Ölülerin Bir Yerden Diğer Bir Yere Nakline Dair Talimatname 2 ve 10,
3. Köy Kanunu 13/16 - 14/4, Mezarlıklar Talimatnamesi 1 - 5,

4. Mezarlıklar Nizamnamesi 5,
5. Mezarlıkların Korunması Hakkında Kanun 1 - 3,
6. Ölülerin Bir Yerden Diğer Bir Yere Nakline Dair Talimatname 1 - 2 ve 10’uncu madde hükümleri (4).

Defin uygulamasında hem yerel ve hem merkezi yönetim görevlidir. Belediyeler (yerel) mezarlık tesisi, ölü defni ve nakil işlemlerinin yürütülmesi (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 20/4, 224 sayılı Kanun), mezarlıkların tanzim ve iyi halde muhafazasının sağlanması (Umumi Hıfzıssıhha Kanunu. 212), ölenlerin muayene edilmesi ve gömülmesine ruhsat verilmesi, teknik koşullara uygun olarak kefenlenmesi, nakledilmesi ve gömülmesi, mezarlıklar ve cenaze yıkama yerlerinin yapılması ve idare edilmesi (Belediye Kanunu 15/5), mezarlık alanlarının tespiti, tesisi ve işletme görevleri ile yükümlüdür (3030 sayılı Kanun 6/i).

Mezarlıkların tesisatı, ölü defni ve nakli işleri ile ilgili sağlık düzenlemeleri ve denetlenmesi işlemi ise Sağlık Bakanlığına (merkezi) aittir (181 sayılı K.H.K. 9/e (3).

Ölünün gömülmeden önce “ölü muayenesinin” yapılması mevzuat gereğince, belediye hekiminin bulunduğu yerlerde belediye hekimi, belediye hekiminin olmadığı yerlerde ise sağlık ocağı hekimi tarafından yerine getirilir. Hastanın ölmeden önce bir hastalığı olduğunda onu takip eden hekimin verdiği rapor söz konusu birimlerce onaylandıktan sonra geçerli olarak kabul edilir (Madde 216). Ölü gömme izni vermekle görevli hekimler gerekirse ölmeden önceki hekiminden görüş isteyebilir. Bu durumda hekimler görüşü vermekle yükümlüdürler (Madde 217). Hekim olmayan yerlerde sağlık memurları ölü gömme iznine sahiptir. Eğer hiç bir sağlık görevlisi yoksa muhtar ve jandarma komutanı da verebilir (Madde 219)(2)

Ölüm İstatistiklerinin Önemi

Ülkemizde bir bölgenin sağlık gereksinmelerinin belirlenmesinde ya da ülkenin sağlık düzeylerinin karşılaştırılmasında faydalanılan bilimsel yöntemler, istatistiksel ölçütlerinin kullanılması esasını içerir. Bu ölçütlerin bazıları şüphesiz ölümlerle ilgili olanlardır (bebek ölüm hızı, ana ölüm hızı vb..) Bazıları vardır ki onların hesaplanmasında ölümle ilgili veriler kullanılır. Örneğin: en çok öldüren hastalıklar listesi, doğuştan beklenen yaşam süresi, 5 yaşta beklenen yaşam süresi, yaşa, cinsiyete ve nedene özel ölüm hızları gibi veriler ölüm istatistik dayanarak hesaplanır. Ölüm istatistikleri doğru olması, sağlık hizmetlerinin planlanmasında ve yeniden düzenlenmesinde önem taşır. Bu nedenle de bir bölgenin ölüm bilgilerinin zamanında tespiti, doğru ve güvenilir olması istenir. Ölüm verilerinin toplanmasında genel olarak iki temel unsur dikkati çeker: Birincisi ölen kişinin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, mesleği, oturduğu yer, vb. sosyo-demografik özellikleri, ikincisi ölen kişiye ait hastalık durumlarıdır

Hekimler mesleki sorumluluk gereği ölü muayenesi yapmak ve defin ruhsatı düzenlemek zorunda kalabilirler. An-

cak ölüm nedeni konusunda yeterli kanaate varılmış olmalıdır ve defnedilmesinde yasal bir engel olmaması gerekir. Ülkemizde yasal olarak belediye hekimlerinin görevi olarak tanımlanırken, büyük şehir belediyelerinin görevden çekilmesi sonucunda ortada bırakılan, bakanlık tarafından da aile hekimleri ve toplum sağlığı merkezi uygulamalarına entegre edilmek için çaba harcanan defin uygulamaları, koruyucu hekimliğin öncelendiği birinci basamakta sorunlara yol açmaktadır.

Mevcut Sorunlar;

1. Aile Sağlığı Birimi hekimleri ve toplum sağlığı merkezi hekimlerinde sağlık izinleri, rapor ve yıllık izin durumları nöbet listelerinde değişikliklere neden olmakta, görev başında olan diğer hekimlere hakkaniyette uymayan sık nöbetler denk düşmektedir.
2. Birinci basamakta koruyucu hekimliğin aile hekimlerinin birincil görevi olduğu düşünüldüğünde başta aşı ile korunabilir hastalıklar ve ana çocuk sağlığı olmak üzere koruyucu sağlığın olumsuz etkileneceği endişesi giderek artmaktadır.
3. İlçe Nüfus Müdürlüğü, Mezarlıklar, Halk Sağlığı Müdürlüğü vb. konuya dâhil kurumlarda, defin uygulamalarından doğacak aksaklıkların giderilmesine yönelik protokoller henüz hazır değildir.
4. Toplum sağlığı merkezlerinde görevli halk sağlığı uzmanlarının Tıpta Uzmanlık Müfredat Eğitimde (TUKMOS) yer almayan defin uygulamalarında hizmet sunmaları beklenmektedir.
5. Aile Hekimlerinin kendi dernekleri(TAHUD) üzerinden ve sendikal olarak yasal hak arayışına devam etmektedir.
6. Halk sağlığı Uzmanları Derneği(HASUDER) tarafından konunun hassasiyeti Bakanlık düzeyinde yetkili kişilere iletmiştir.

7. Bazı bireysel yasal itiraz başvurularında dava süreci halen devam etmekte olup, yetkili sendika üzerinden sürdürülen bir itiraz davası yakın zamanda davacı taraf (halk sağlığı uzmanı) lehine sonuçlanmıştır.

Çözüm Önerileri;

- 1) Ölüm ve defin ile ilgili olarak Umumi Hıfzıssıhha Kanunu mevzuatı gerekleri yerel yönetimlere bildirilmeli, görev bizzat kendilerine tebliğ edilmelidir.
- 2) Valilik, kaymakamlık, müdürlük olmak üzere tarafları bir araya getiren müzakere toplantıları ile sorunlara kalıcı çareler aranmalıdır.
- 3) Halk Sağlığı Uzmanlarına sahada TUKMOS'a uygun olarak görev tanımlanması yapılmalıdır. Halk Sağlığı Uzmanlarına, Ölüm Bildirim Sistemi(ÖBS) il koordinatörü görevi verileceği gibi, ölüm verileri üzerinden bölgenin sağlık göstergelerini hesaplama, ölüm oranları üzerinden bölge sağlık hizmet planlanması gibi mevzuat ve uzmanlık eğitimine uygun (örneğin sözel otopsi, anne ve bebek ölüm istatistik değerlendirme vb.) alanlar açılmasına olanak sağlanmalıdır.

Kaynaklar

1. <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/css20.pdf> syf 13. (Erişim Tarihi: 01.01.2016)
2. <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/css20.pdf> syf 14. (Erişim Tarihi: 01.01.2016)
3. <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/css20.pdf> syf 15. (Erişim Tarihi: 01.01.2016)
4. <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/css20.pdf> syf 20,21. (Erişim Tarihi: 01.01.2016)
5. http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/olumraporu_yazimi.pdf syf 10. (Erişim Tarihi: 01.01.2016)